

HABE

402

2009ko uztaila
zenb.

3,10 € (BEZ barne)

euskara ikasten ari garenon aldizkaria

ALE
BEREZIA

Uda-giroan
irakurtzeko

Alegiak

Aurten hirugarren aldiz, berezia da eskuarteaz duzun uztailleko HABE aldizkaria eta aurreko aleetan bezalaxe, uda-giroan irakurtzeko moduko proposamenak jaso ditugu gure irakurleentzat.

Alegiak aukeratu ditugu uda honetarako. Animalia protagonista diren istorio laburrak dira eta beti dute ikasgai bat bukaeran, hausnarketarako bidea irekitzen duena, hain zuzen ere.

Euskal alegialariak bilatzen hasita, hainbatekin egin dugu topo, baina guztien artean Bizenta Mogeli tarte berezia eskaintzea erabaki dugu.

Arrazoi ezberdinek eraman gaituzte aukeraketa hau egitera: Besteak beste, uztailen jaio zela, euskal literatura idatzia jorratu zuen lehen emakumea izan zela, eta nahiz eta Azkoitia jaio zen oso gazte zela jo zuela Markinara eta ondorioz, Gipuzkoa eta Bizkaia zituela gogoan eta bihotzean.

Bere biografian irakurri ahal izango duzunez, Esoporen alegiak euskaratu zituen Bizentak eta beraz, ezagunak izatea espero dugu.

Prest al zaude animalien mundu honetatik hainbat gauza ikasteko?

Helbide honetara bidali behar da:
HABE aldizkaria
Vitoria-Gasteiz kalea, 3
20018 DONOSTIA

Formulario honetako datuak fitxategi automatizatu batean bilduko dira, HABE aldizkaria jasotzeko eskabideak kudeatu ahal izateko. Fitxategi datueta sartzeko, datuak aldatu eta deuseztatzeko eskubidea erabili nahi izanez gero, HABEa jo dezakezue: Vitoria-Gasteiz kalea, 3-6. 20018 Donostia.

HARPIDETZA-ORRIA

Izen-deiturak:
 Zein euskaltegiari ari zara ikasten?
 Identifikazio Fiskalaren Kodea / Nortasun-agiria:
 Helbidea: Telefonoa:
 Herria: Posta-kodea: Lurraldea:
 Posta elektronikoa
 HABE aldizkaria jaso nahi dut (2009ko harpidetza: 26,20 € urtean 10 ale). Euskaltegi bateko ikasle bazara, harpidetza 13,10€
 Honela ordainduko dut:
☐ HABEren izenean luzaturiko txeki bidez
☐ Transferentzia bidez (kutxa 2101.0381.01.0003069002)
☐ Kontu korrante bidez: Bankua edo Aurrezki Kutxa:
 Sukurtsala: K.D.:
 Zenbakia:

www.ikasbil.net atarian ere aurkituko duzu harpidetza egiteko modua.

04 Bizenta Mogel eta Elgezabal

06 XIX. mendeko alegilariak

08 Ur bila ari ziren igelak

10 Azeria eta mahatsa

12 Euliak

14 Astoa eta mandoa

16 Eltxoa eta zezena

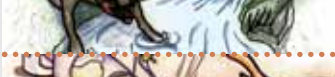
18 Txakurra eta barraskiloa

20 Dortoka eta erbia

22 Lehoi zaharra eta azeria

24 Otsoa eta bildotsa

30 Etxeko eta kanpoko saguak

36 Lehoia, basurdea, zezena eta astoa

40 Enara eta beste txoriak

44 Erantzun-orriak

Bibliografia:

Bizenta Antonia Mogel (1991), *Ipui Onak*, Elkar, Klasikoak Saila, Eusko Jaurlaritza (Edizio honen prestatzailea, Maite Iribar).

Xabier Kaltzakorta (1992), *Bizenta Mogel*, Bidegileak Bilduma, Eusko Jaurlaritza.

Esopo (1999), *Alegiak*, Elkarlanean. (Edizio honen itzultzaile eta koordinatzailea, Iñaki Mendiguren)

402

Testuen/ariketen maila: 1A 1B 2 3 4

ERREDAKZIOA:

Eskarne Lopetegui
Esther Isasa

AZALEKO ILUSTRAZIOA:
Wentxi (Zirrimarra)

DISEINUA ETA MAKETAZIOA:
Zirrimarra/Truke
(Andoain-Beasain)

ILUSTRAZIOAK:
Wentxi (Zirrimarra)

INPRIMATEGIA:
GERTU
Oñati, Gipuzkoa

LEGEZKO GORDAILUA
BI- 2251/81
ISSN: 0212-6788

Euskal Autonomia Erkidegoko
Administrazio Orokorra
HABE
www.habe.euskadi.net
Tel. 943 02 26 00
Faxa: 943 02 26 01
e-mail: argitalpenak@habe.org
[Harpidetzak: harpidetzak@habe.org](mailto:harpidetzak@habe.org)

Hiru dira euskal literaturan **ospe** handia lortu duten Mogeldarrak: Joan Antonio (1745-1804), Joan Jose (1781-1849) eta Bizenta Antonia (1782-1854).

Bizenta Antonia Mogel Azkoitian jaio zen (1782-7-6an), bere aita han baitzegoen mediku, baina, urtebete egin baino lehen, aita hil eta Markinara joan ziren bi **neba-arrebak**. Markinan igaro zuten, beraz, Joan Josek eta Bizenta Antoniak beren **haurtzaroa**, eta bertan **eskolatu** zituen osaba Joan Antoniok. Bizenta, ezkondu eta, **alargundurik**, Abandon hil zen 1854-6-29an.

Bizenta Mogel eta Elgezabal

Euskaraz idatzi zuen lehen emakumea

Bizenta Antonia izan genuen euskal literatura idatziaren **alorra landu** zuen lehen emakumea. Garai hartan emakumeek ikastea oso **gaizki ikusita baze- goen** ere, osaba **uste** honen aurka azaldu eta ikasketak eman zizkion Bizentari.

ALARGUNDU.- *Enviudar.* Devenir veuf/veuve.

ALOR.- *Ámbito.* Domaine.

ARREBA.- *Hermana (respecto al hermano).* Sœur.

ESKOLATU.- *Educar, escolarizar.* Scolariser.

GAIZKI IKUSITA EGON.- *Estar mal visto.* Être mal vu/e.

HAURTZARO.- *Infancia, niñez.* Temps de l'enfance.

LANDU.- *Jorratu. Trabajar.* Travailler.

NEBA.- *Hermano (respecto a la hermana).* Frère.

OSPE.- *Fama.* Renom.

USTE.- *Creencia, opinión.* Avis.

Idazlanak

1804an **argitaratu** zuen Bizenta Mogelek bere lehen liburua, osaba hil zen **urte berean**, hogeita bi urte besterik ez zituela. Liburuaren **hitzaurrean** bertan adierazten duenez, latina ondo zekien. Esoporengandik hartutako berrogeita hamar **alegia** euskaratu zituen, eta gipuzkeraz eman.

Liburuaren izenburua: *Ipui onak, ceintzuetan arquituco dituzten euskaldun necazari ta gazte gueiac eracaste ederrac beren vizitza zucentzeco* (Donostia, 1804). Liburua gipuzkeraz idatzita dago, baina gipuzkera horrek bizkaieraren **ukitua** du.

Itzulpen-lanetan aritutakoa

Bizentak hainbat **itzulpen** ere egin zituen, denetan ezagunena, Toledoko Kardinalaren gutun baten itzulpena. Euskaraz, Bilbon eman zen idazki hau argitara.

Egin zuen, hala ere, bestelako lanik. Izan ere, Gabon-kanta egilea ere izan baitzen Bizenta.

Baina Gabon-kanta horiek gora behera, idazlanik ezagunena *Ipui Onak* da, zalantzarik gabe.

ALEGIA.- *Fábula, parábola, cuento.* Fable.

ARGITARATU.- *Publicar.* Publier.

HITZAURRE.- *Prólogo, introducción.* Prologue.

ITZULPEN.- *Traducción.* Traduction.

UKITU.- *Toque.* Touche.

URTE BEREAN.- *El mismo año.* La même année.

XIX. mendeko alegilariak

Alegiak idatzi dituztenen artean, Fedro eta Esopo aipatzen ditu Bizentak eta liburuaren bukaeran, Samaniego (1745-1801) eta Renteria. *Ipui Onak* liburuarekin, alegiak euskaraz konta zitezkeela **adierazi** nahi izan zuen.

Gratien Ademak ere hemezortzi alegia argitaratu zituen, baina ez dira **itzulpen soilak**. Aita Uriartek bizkaieraz idatzi zituen alegiak. Eta XIX. mendean izan zen alegilari handienetako bat Agustin Pascual Iturriaga izan zen, *Fábulas y otras composiciones en verso vascongado* argitaratu zuen.

Samaniegoren berrogeita hamabost alegia eta Virgilioren lehen eta hirugarren egloga itzuli zituen.

Ipuin gisa eman izan diren alegiek izen **ezagun** gutxi batzuk eta **jakinak** izan dituzte historian: Esopo grekoa, Fedro latina, La Fontaine frantsesa eta XVIII.lean gaztelaniaz jardun zuten Iriarte eta Samaniego. Bergarako Mintegiaren zuzendari izandako arabar honek, gainera, ikastetxe horretarako idatzi zituen alegiak (1781-1784), osaba Peñafloida Kondearen **enkarguz**. Bizentak oso **hurbiletik** ezagutu ahal izan zuen, beraz, tradizio klasiko hau.

Euskal alegilariak

Alegien **balio** didaktikoak XIX. mendeko idazle bat baino gehiagoren **lanerako gogoia suspertu** zuen: Uriarte, Zabala, Iturriaga, Archu edo Goyhetche aipa litezke adibidetzat.

ADIERAZI.- *Expresar.* Exprimer.

ALEGILARI.- *Fabulista.* Fabuliste.

BALIO.- *Valor.* Valeur.

ENKARGUZ.- *Por encargo de.* Sur mesure.

EZAGUN.- *Conocido/a.* Connue.

HURBILETIK.- *De cerca.* De près.

ITZULPEN SOIL.- *Mera traducción.* Simple traduction.

JAKIN.- *Determinado/a.* Déterminé/e.

LANERAKO GOGOIA.- *Ganas de trabajar.*

Envie de travailler.

SUSPERTU.- *Animar.* Animer.

Alegietan, tradizioa oinarri

Bizenta Mogelek oso tradizio herritarra ere izan zuen bere ipuinen **oinarri**, alegiari klasikoek eta herriak ere **arunt** maiteak izan baitituzte beti **abereengandik** jasotako **irakaskizunak**. Abereen **irudimenezko** mundua **gizarteaz** hitz egiteko erabili izan dute alegiariak: animalien arteko elkarriketa eta harremanek gizakion arteko arazoak **islatu** nahi izan dituzte.

Bizentak iturri klasikoetatik edan ez ezik, herri-ipuinetatik ere jaso zituen ideiak. Ipuinetan, animalien arteko elkarriketan **ikasbide** bat dagoela **onar-tzen** zuen.

Esoporen alegiak

Adituen ustez, herri ipuin gehienek **Ekialdean** omen dute beren jatorria. **Lurralde zabal mugaezin** horretan herrien **sorterria** aurkitu behar bagenu, Indiara joango ginatke.

Txinako hainbat ipuinek Indian du bere **jatorria** eta Europara Erdi Aroaz geroztik iritsi ziren.

Jakina, honek guztiak ez du esan nahi, inondik inora ere, ipuin guztiak jatorriz Indiakoak direnik.

Juan San Martinek dioenez, Azkuek eta Barandiaranek jaso zituzten era horretako ipuinak.

Esoporen alegiak laburrak dira eta narrazioaren aurretik edo atzetik *promitio* edo *epitimio* delakoa jartzen da, hau da ipuinetik ateratzen den ikaskizuna. Animalia, abere, **hegazi** edo **piztiak**, nork bere **nortasuna** du: esaterako, lehoia beti **indartsua** da, **azeria asko-jakina** eta abar.

ABERE.- *Animal, bestia.* Animal.

ARRUNT.- *Oso. Muy. Tout à fait.*

ASKOJAKIN.- *Sabio/a.* Savant/e.

AZERI.- *Zorro/a.* Renard.

EKIALDE.- *Este.* Levant.

GIZARTE.- *Sociedad.* Société.

HEGAZTI.- *Ave.* Oiseau.

IKASBIDE.- *Modo de aprender.* Façon d'apprendre.

IRAKASKIZUN.- *Lección, enseñanza.* Enseignement.

INDARTSU.- *Fuerte.* Fort/e.

IRUDIMEN.- *Imaginación.* Imagination.

ISLATU.- *Reflejar.* Réfléter.

JATORRI.- *Origen.* Origine.

LURRALDE.- *Pais, territorio.* Territoire.

MUGAEZIN.- *Ilimitable.* Infini.

NORTASUN.- *Personalidad.* Personnalité.

ONARRI.- *Base, fundamento.* Base.

ONARTU.- *Admitir.* Admettre.

PIZTIA.- *Fiera, alimaña.* Animal sauvage.

SORTERRI.- *Patria, país natal.* Patrie.

ZABAL.- *Ancho/a.* Large.

ALEGIAK

Esan bezala, hurrengo orrialdeotan, aukeratu ditugun hainbat alegia irakurri eta euskara lantzeko proposamenak aurkituko dituzu. Gustagarriak gertatzea espero dugu.

Ur bila ari ziren igelak

1A **U**rmael batean bi **igel** bizi ziren. Bero handia egin zuen egun batean, ordea, **lehortu** egin zen. Batera eta bestera hasi ziren saltoka, **bizileku** berri baten bila. **Halako batean, putzu** handi eta **sakon** bat ikusi zuten eta igeletako batek, asko pentsatu gabe, hara salto egitea proposatu zion besteari. Honek, ordea, han ere ura lehortzen bazen **atera ezinik** geratuko zirela erantzun zion, sakonegia zelako.■

Ikaskizuna: Pentsatu egin behar dugu zerbaitetan hasi aurretik, egiten dugunak ondorioak izan ditzake eta.

ATERA EZINIK. - Sin poder salir. Sans pouvoir sortir.
BIZILEKU. - Lugar de residencia. Domicile.
HALAKO BATEAN. - En una de esas, en eso. Soudain.
IGEL. - Rana. Grenouille.
LEHORTU. - Secar. Sécher.
PUTZU. - Charco, poza. Flaque.
SAKON. - Profundo/a. Profond/e.
URMAEL. - Estanque. Étang.

Ur bila ari ziren igelak

- 1A Alegia orainaldira ekarriko dugu. Horretarako, egin beharrezkoak diren aldaketak.

Urmael batean bi igel Bero handia, ordea, eta lehortu
 Batera eta bestera saltoka, bizileku berri baten bila. Halako
 batean, putzu handi eta sakon bat eta igeletako batek, asko pentsatu gabe,
 hara salto egitea besteari. Honek, ordea, han ere ura
 atera ezinik, sakonegia

• • •

- 1B Talde hauetan ageri diren hitzetako bat soberan dago. Zein?

Adibidez:

han	hor	hemen	hain ✓
urmael	putzu	urtegi	zelai
igel	zapo	mando	sugandila
bero	tresna	eguzki	uda
lehortu	pentsatu	uste	hausnartu
eztulka	saltoka	bultzaka	karrika
sakon	luze	estu	goibel

• • •

- 1B Zein da ikaskizunaren berridazketarik egokiena?

- ☐ Ezertan hasi baino lehen, har ezazu pentsatzeko tartea, egiten dugunak ondorioak izan ditzake eta.
- ☐ Hasi zerbaïtetan eta ondoren pentsatu egiten dugunak zein ondorio izan ditzakeen.

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 44. orrialdera.

Azeria eta mahatsa

- 1A **A**zeri goseti batek **mahats-mordoa** ikusi zuen parratik Azintzilika, eta haiek hartu nahi izan zituen, baina ezin zuen. Orduan, **alde egin** eta esan zuen bere artean: “Heldu gabe daude”.■

Ikaskizuna: Beren gaitasun-ezagatik nahi dutena lortu ezin dutenek egoerari botatzen diote errua.

ALDE EGIN.- Joan. Ir (se). S'en aller.

AZERI.- Zorro/a. Renard.

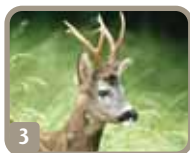
GAITASUN-EZA.- Falta de capacidad. Absence de capacité.

MAHATS-MORDO.- Racimo de uvas. Grappe de raisin.

Azeria eta mahatsa

1A Gure baso-mendietan animalia hauek aurki ditzakegu. Lotu izenak eta irudiak:

..... Ardi latxa

..... Hartza

..... Azeria

..... Katagorria

..... Azkonarra

..... Orkatza

..... Basurdea

..... Otsoa

..... Behorra

..... Trikua

..... Betizua

..... Txantxangorria

..... Erbinudea

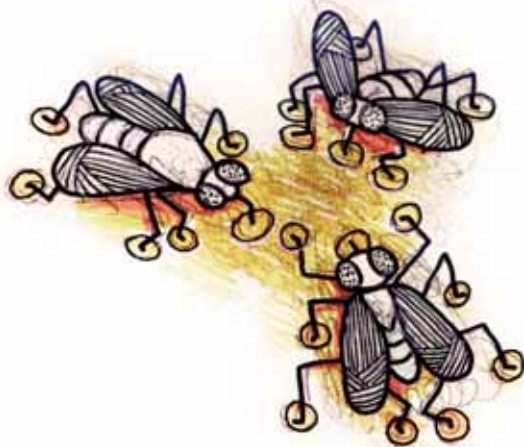
..... Zapoa

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 44. orrialdera.

Euliak

- 1A** Jakitegi batean **eztia** erori zen. Hara joandako euliak pozik hasi ziren jaten. Hain zen gozoa ezitia! Horregatik ez zuten handik alde egiten. Baina **oharkabean** hankak **itsatsi** eta hegan egin ezinda geratu ziren. Itotzeko zorian zeudela, esan zuten: “Hauxe **zoritxarra**, atsegin laburrak **galdu** egin gaitu eta”. ■

Ikaskizuna:
Sabelkoikeria jende askoren galbide gertatzen da.

EULI.- Mosca. Mouche.

EZTI.- Miel. Miel.

GALBIDE.- Motivo/causa de perdición. Chemin de perdition.

GALDU.- Echar (se) a perder, corromper (se), pervertir (se). Corromper, pervertir.

ITSATSI.- Pegatu. Pegar, adherir. Adhérer.

OHARKABEAN.- Konturatu, akordatu gabe. Sin darse cuenta. Par inadvertance.

SABELKOIKERIA.- Gula, glotonería. Glouttonnerie.

ZORITXAR.- Desgracia. Malheur.

Euliak

18 -t(z)eko zorian egon

Egitura honen bidez aurki gertatuko den zerbaiten berri ematen dugu. Normalean zera hori gertatzeko “arriskua” azpimarratuz.

Saia zaitetz irudietan ikusten duzuna deskribatzen molde berri hau erabiliz. Ikus adibidea:

*(Trena galdu)
Bi lagun hauek trena
galtzeko zorian daude.*

1
(Helmugara iritsi)

4
(Izozkia jan)

2
(Uretara erori)

5
(Olatua lehertu)

3
(Autobusetik erori)

6
(Euria egin)

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 44. orrialdera.

Astoa eta mandoa

1A **A**stoa eta **mando**a elkarrekin zihoazen. Bien **zama** berdina zela ikustean, astoa haserretu egin zen, jateko orduan mandoari bi aldiz gehiago ematen baitzioten. “Zergatik ez du mandoak nik baino zama handiagoa eramaten?”, esaten zuen. Baina **laster** ikusi zuen **mandazainak** astoak ezin zuela aurrera egin; orduan zama pixka bat kendu eta mandoari bota zion. Aurrera segi eta astoa gero eta nekatuago zegoenez, zama gehiago kendu eta mandoari **gaineratu** zion. Orduan mandoak astoari begiratu eta esan zion: “Aizu, eta orain ez zaizu **iruditzen** zuk baino bi aldiz gehiago merezi dudala?” ■

Ikaskizuna: Hobe da inoren **jarrera** ez **epaitzea** hasieran, bukaeran baizik.

ASTO.- Burro. Âne.

EPAITU.- Juzgar. Juger.

GAINERATU.- Gaínean jarri, erantsi. *Añadir.* Ajouter.

IRUDITU.- Pentsatu. *Parecer, tener una opinión, pensar.* Penser.

JARRERA.- Jokabidea. *Conducta, proceder, comportamiento, actitud.* Attitude.

LASTER.- Aurki, berehala. *Enseguida, pronto.* Vite.

MANDAZAIN.- Mandoa zaintzen duena. *Arriero, mulero/a.* Muletier/ère.

MANDO.- Mulo. Mulet.

ZAMA.- Karga. *Peso, carga.* Charge.

Astoa eta mandoa

18 Zama handia

Erne ibili behar dugu bikote hauekin.

Nolakotasuna adierazteko *handia* / *txikia* bikotea dugu. Kantitatea adierazteko, berriz, *asko* / *gutxi*.

Adibidez,

Gazta txikia / handia ekarri du artzainak.

Gazta asko / gutxi jan dut

Baina, *handia* / *txikia* bikoteak kantitatea ere adierazi dezake. Ikus adibide hauek:

Zama: Zergatik ez du mandoak nik baino zama handiagoa eramaten?

Bero/hotz: Gaur ilunabarrean ikaragarritzko bero handia egingo duela esan dute.

Garrantzia: Gai horrek azken bolada honetan garrantzi handia hartu du.

Tristura: Tristura handia sortu dit berri horrek.

Egarri: Egarri handia dudanean garagardoa hartzen dut.

Min: Hego-haizeak buruko min handia eragiten dit.

Hurrengo hitzekin saia zaitetz antzeko esaldiak osatzen:

Gose:

Logale:

Neke:

Lotsa:

Poz:

Borondate:

Presa:

Grazia:

Intentzio:

Gogo:

Ikus gure proposamenak 44. orrialdean

Eltxo eta zezena

- 1A** **E**ltxo bat **zezenaren** adar puntan **kokatu** eta hantxe Egon zen luzaroan. Alde egitea erabaki zuenean, zezenari galdetu zion ea **axola zion** berak alde egitea. Zezenak honelaxe erantzun zion: “**Iritsi** zarenean ez banaiz **akordatu**, alde egiten duzunean ere ez naiz ohartuko”.■

Ikaskizuna: Alegia hau oso **ahul** direnei buruzkoa da, leku batean egon ala ez egon berdin izaten da, ez dira ez **onuragarri** ez **gogaikarri** izaten. Hala uste dute indartsuek.

AHUL.- Indargabe. *Débil.* Faible.
AKORDATU.- Konturatu, ohartu. *Darse cuenta.* Se rendre compte.
AXOLA IZAN.- Importar, preocupar. Importer.
ELTXO.- Mosquito. Moustique.
GOGAIKARRI.- Molesto/a, fastidiosoa. Ennuyeux/euse.
IRITSI.- Ailegatu. Llegar. Arriver.
KOKATU.- Posarse. Se poser.
ONURAGARRI.- Mesedegarri. *Beneficioso/a.* Avantageux/euse.
ZEZEN.- Toro. Taureau.

Eltxoia eta zezena

1B Akordatu

Euskarazko hitz hau entzun edo irakurrita, segituan datozkigu burura gaztelaniazko ACORDARSE edo RECORDAR aditzak. Ez gabiltza oker, esanahi hori ere bai baitu euskaraz. Baina ez da, ordea, duen esanahi bakarra.

Akordatu aditza, gainera, gehiagotan erabiltzen dugu KONTURATU edo OHARTU aditzaren sinonimotzat GOGORATUrena baino. Horregatik esaten dugu:

- *Ikusi al duzu Jaione? Orrazkera aldatu du.*

- *Ez, ez naiz akordatu ere egin, neska!*

Ondoren dituzun esaldiotan zein adiera hartu du *Akordatu* aditzak? Jarri X dagokion tokian.

KONTURATU

GOGORATU

☐☐

1. Akordatzerako gaueko hamabiak etorri dira.

☐☐

2. Akordatzen al zara bidaia hartaz?

☐☐

3. Ez naiz akordatu ere egin iritsi zarenean

☐☐

4. Nekez akordatzen naiz garai haietaz

☐☐

5. Berandu akordatzek ez du balio

• • •

1A Eltxoia eta zezena

Erantsi ezaugarri eta atal hauek dagokion animalari:

Arina, adarrak, ugaztuna, intsektua, belarjalea, txikia, pisutsua, odol xurgatzailea, eztena, indartsua, hegalak, beldurgarria, buztana, sendoa

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ikus gure proposamenak 45. orrialdean

Txakurra eta barraskiloa

1A Txakur batek arrautzak jateko **ohitura** zuen. **Barraskilo** bat ikusi zuenean, ahoa zabaltu eta **irentsi** egin zuen, **arautza zelakoan**. Laster **astuntasuna igarri** zuen sabelean. Gaizki sentitu zen eta esan zuen: “Ondo merezia daukat, gauza biribil guztiak arrautzak direla uste izateagatik”.■

Ikaskizuna: Alegia honek erakusten digu pentsatu gabe zerbaitetan hasten direnak, **oharkabea**n, egoera deserosoetan aurkitzen direla berriro.

ARRAUTZA. - Huevo. Œuf.

ARRAUTZA ZELAKOAN. - Arrautza zela pentsatuz.

Creyendo que era un huevo. En croyant que c'était un œuf.

ASTUNTASUN. - Pesadez, carga. Lourdeur.

BARRASKILO. - Caracol. Escargot.

IGARRI. - Atzean, nabaritu. *Notar.* Se rendre compte.

IRENTSI. - Tragar. Avaler.

OHARKABEAN. - Inadvertidamente. Par inadvertance.

OHITURA. - Costumbre. Coutume.

Txakurra eta barraskiloa

18 Oharkabe

“Gabe” osagaia erabilia hainbat hitz elkartu sor ditzakegu, adibidez:

Ohar + gabe = oharkabe

Oharkabe egin diot min: konturatu gabe, nahi gabe... egin diot min, alegia.

Hona hemen modu honetara osatutako izenondoak. Lotu bikote egokiak:

Lotsagabea	Inocente, Innocent/e
Burugabea	Despreocupado/a, Insouciant/e
Arduragabea	Irresponsable, Irresponsable
Errugabea	Insustancial, sin fundamento, Insustantiel/Ile
Axolagabea	Insensato/a, Insensé/e
Ganoragabea	Sinvergüenza, Voyou

Beste batzuetan, osagai honen bidez, izenak ere sortzen dira:

*Hau ustekabea! Ez nuen zu horren garaiz etortzea espero.
Berri horrek ikaragarritzko nahigabea sortu dit.*

Ustekabea:

Nahigabea:

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 45. orrialdera

Dortoka eta erbia

1A **D**ortoka eta **erbia** eztabaidan ari ziren nor ote zen hantkaz **bizkorragoa**. Eta hori **erabakitze**ko, **lasterketa** egitea erabaki zuten. Erbia, berez hain bizkorra **izanik**, ez zen **batere kezkatzen**; beraz, **bide-bazterrean etzan** eta **lokartu** egin zen. Dortokak, oso **geldoa** zela jakinik, eten-gabe **lasterka** jarraitu zuen, lo zegoen erbiari **aurea hartu** eta saria irabazi zuen. ■

AHALEGINDU. - *Esforzarse. S'efforcer.*
AURREA HARTU. - *Adelantarse. S'avancer.*
BATERE. - *Nada, (nada) en absoluto. Aucun/e.*
BEREZO GAITASUN. - *Caractéristica propia. Caractéristique propre.*
BIDE-BAZTER. - *Borde del camino. Au bord du chemin.*
BIZKOR. - *Azkar. Rápido/a. Rapide.*
ERABAKI. - *Decidir. Décider.*
ERBI. - *Liebre. Lièvre.*
ETZAN. - *Tumbarse. S'étendre.*
FIDATU. - *Fiarse. Se fier à.*
GELDO. - *Motel. Lento/a. Lent/e.*
IZANIK. - *Izaki. Siendo. En étant.*
KEZKATU. - *Preocuparse. S'inquiéter.*
LASTERKA. - *Korrika. Corriendo. En courant.*
LASTERKETA. - *Carrera. Course.*
LOKARTU. - *Adormecerse. S'endormir.*

Ikaskizuna: Alegiak erakusten du sarritan *ahalegintzea hobe dela berezko gaitasunaz gehiegi fidatzea baino.*

Dortoka eta erbia

18 Sinonimo bila

Ikaskizuna berridazteko aukeratu sinonimo egokia:

Alegiak erakusten du sarritan ahalegintzea hobe dela berezko gaitasunaz gehiegi fidatzea baino.

Erakutsi

- a. azaldu
- b. luzatu
- c. uste
- d. pentsatu

Berezko gaitasuna

- a. nahitaezko gaitasuna
- b. itxurazko gaitasuna
- c. ustezko gaitasuna
- d. norberak duen gaitasuna

Sarritan

- a. batzuetan
- b. askotan
- c. tarteka
- d. noiznahi

Gehiegi

- a. maizegi
- b. goizegi
- c. larregi
- d. sakonegi

Ahalegintzea

- a. saiatzea
- b. garatzea
- c. osatzea
- d. lantzea

Berridatzi hemen ikaskizuna:

.....

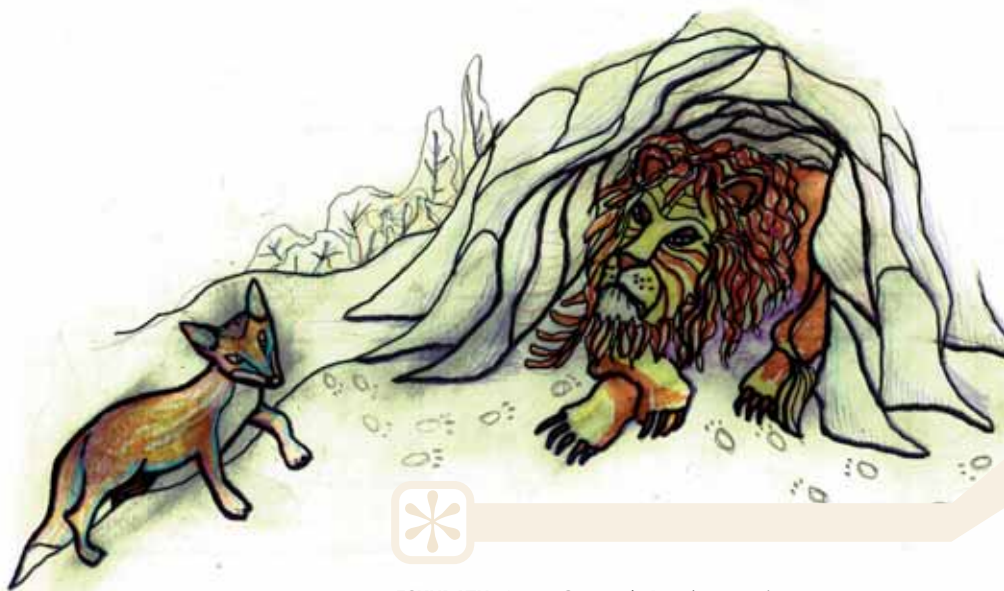
.....

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 45. orrialdera

Lehoi zaharra eta azeria

1A Lehoi batek, **zahartu** zenean, ezin zuen janaria indarrez **Leskuratu**, eta burua erabiltzea erabaki zuen. **Haitzulo** batean sartu eta gaixoaren plantak egiten zituen eta bisi-tatzera **hurbiltzen** zitzaizkion animaliak jaten zituen.

Azeria, ordea, **trikimailuaz ohartu** egin zen eta haitzulo-aren sarreratik, barrurago joan gabe, ea zer moduz zego-en galdetu zion. “Gaizki!”, erantzun zion lehoiak, eta zer-gatik ez zen barrura sartzen galdetu. Azeriak erantzun zion: **hanka-arrastoa** dagoelako barrura bidean, baina batere ez kanpora irteten denik”. ■

Ikaskizuna: Horrela, **zuhurrak** arrastoen arabera arriskuak **sumatu** eta **saihestu** egiten ditu.

ESKURATU.- Lortu. *Conseguir.* Prendre en main.
HAITZULO.- Leize, leize-zulo. *Cueva.* Caverne.
HANKA-ARRASTO.- Rastro de huella. *Marque.*
HURBILDU.- Gerturatu. *Acercarse.* S'approcher.
OHARTU.- Konturatu. *Darse cuenta.* Se rendre compte.
SAIHESTU.- Evitar. *Éviter.*
SUMATU.- Atzeman. *Percibir, sentir; darse cuenta, notar.* Percevoir.
TRIKIMAILU.- Trampa, artimaña. *Piège.*
ZAHARTU.- Envejecer. *Vieillir.*
ZUHUR.- Prudente, sensato/a, juicioso/a. *Prudent/e.*

Lehoi zaharra eta azeria

18 Erantzun galderei

Alegia irakurri ondoren, erantzun galdera hauei:

1.- Zahartu zenean, zer bururatu zitzaion lehoiari?

.....

2.- Zertarako sartu zen haitzuloan?

.....

3.- Nola lortzen zuen animaliak haitzuloan sartzea?

.....

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 45. orrialdera

>Zerbaiten plantak egin<

Ikusi duzun bezala, *planta* hauek ez dute zerikusirik landareekin, ez. **Plantak egitea** “itxura egitea” da euskaraz eta ez landareak aldatzea edo antzeko zerbait.

Ez zaitez lotsati(aren) plantak egiten hasi, badakigu eta ez duzula lotsarik.

Itsuaren plantak egin zituen eta, jakina, gero gerokoak.

Zoro(aren) plantak eginda ez zara oso urrutira iritsiko.

Nor edo nolakoa adierazi beharrean ekintza bera nabarmendu nahi badugu, aditzari -t(z)eko erantsiko diogu:

Joateko plantak egin ditu, baina azkenean ez da joan.

Dirua itzultzeko plantak egin ditu, baina beti bezala, itxura besterik ez!

Lo hartzeko plantak egin zituen, baina esna zegoen.

Era berean, **planta** hitzak **itxura** esan nahi du.

Planta handiko gizona dela iruditzen zait.

Planta oneko emakumea da!

Kontuan izan, beraz, eta ez jakintsu-plantak egin!

Otsoa eta bildotsa

1B **O**tsoa eta **bildotsa** ibai batera heldu ziren, nor bere aldetik, ura edateko asmoz. Otsoa goiko aldetik edaten hasi zen eta bildotsa, berriz, beheko aldetik...

Otsoak, ikusita bildotsa ura edaten hasi zela, honela esan zion:

–Zergatik zikindu didazu ura ni edaten ari naizen bitartean?

Bildotsak honela erantzun zion, **patxadaz**:

–Nola diozu hori, zure **aldetik** dator eta ibaiko ura ni nagoen beheko aldera?

Otso gaiztoak, **ez entzunarena eginez**, bildotsaren arrazoa entzunda, esan zion:

–Zergatik zara hain **lotsagabea**? Zergatik erantzuten didazu gaizki?

Hori, **nagusiagoa** den norbaiti egitea **bidegabekeria** handia da.

Bildotsak honela erantzun zion orduan:

–Ez dizut nik ez **lotsarik** galdu, ez gaizki erantzun.

Orduan, **bekokia zimurtu** eta begirada haserretu batez esan zion otsoak:

–Sei hilabete dira zure amak **gauza bera** egin zidala.

–Nola liteke hori? –esan zuen bildotsak– **geroago** jaioa banaiz? Zertara dator hori asmatzea?

–Edonola ere, zuk **hondatu** didazu nire **belazea**, bertan zegoen belarra janaz –erantzun zion otsoak.

Bildotsak orduan:

–Nola liteke hori, hortzak atera ez bazaizkit? Nola jan dizut belarra?

Otsoak zer erantzun ez zekienez, **plantak egiteari** utzi eta honela esan zion:

Berritsu zital hori, ez dakit zer esan; bai ordea **haragizalea** naizela, zure haragia **biguna** eta **samurra** dela eta zu janez afaldu behar dudala.

Hau esanda, bildotsa harrapatu eta **sabeleratu** egin zuen.■

Ikaskizuna: Ipuin honek esan nahi du gaiztoen artean egiak ez duela lekurik; indarrak bakarrik **agintzen** duela. Zenbat honelako otso? Asko dira bihotz gogorrekoak: **diru-goseak** eramaten ditu **aitzakia** eta **liskar** bila. Honengatik:

Egia eduki ezazu gauza alfertzat gaizto asmodun **askojakinentzat**.

AGINDU. - *Mandar.* Ordonner.

AITZAKIA. - *Excusa.* Excuse.

ALDE. - *Lado.* Côté.

ASKOJAKIN. - *Sabio/a.* Savant/e.

BEKOKI. - *Kopeta.* Frente. Front.

BELAZE. - *Zelaia.* Prado. Pré.

BERRITSU. - *Parlanchin/a.* Bavard/e.

BIDEGABEKERIA. - *Agravio.* Offense.

BIGUN. - *Blando/a.* Tendre.

BILDOTS. - *Cordero.* Agneau.

DIRU-GOSE. - *Avaricia.* Avidité.

EZ ENTZUNARENA EGIN. - *Hacer oídos sordos.*

Faire la sourde oreille.

GAUZA BERA. - *Lo mismo.* La même chose.

GEROAGO. - *Más tarde.* Plus tard.

HARAGIZALE. - *Aficionado/a a la carne.*

Celui/celle qui aime la viande.

HONDATU. - *Estropear.* Abimer.

LISKAR. - *Disputa.* Dispute.

LOTSA. - *Vergüenza.* Honte.

LOTSAGABE. - *Desvergonzado/a.* Dévergondé/e.

NAGUSIAGO. - *Zaharragoa.* De más edad. Plus âgé/e.

OTSO. - *Lobo/a.* Loup.

PATXADA. - *Calma.* Calme.

PLANTAK EGIN. - *Itxurak egin.* Aparentar, simular. Simuler.

SABELERATU. - *Jan.* Comer. Manger.

SAMUR. - *Tierno/a.* Tendre.

ZIMURTU. - *Arrugar.* Rider.

ZITAL. - *Mezquino/a.* Vil/e.

1A Esaldiak egiaztatu

Esan alegiari buruzko ondoko esaldiok EGIA ala GEZURRA diren:

EGIA	GEZURRA	
☐	☐	1.- Otsoa eta bildotsa ibaira joan ziren ura edatera.
☐	☐	2.- Otsoa kexatu egin zitzaion bildotsari.
☐	☐	3.- Bildotsak lotsagabe erantzun zion otsoari.
☐	☐	4.- Otsoaren arabera, bildotsaren amak ere ura zikindu zion, sei hilabete lehenago.
☐	☐	5.- Otsoak belazeko belarra jan izana leporatu zion bildotsari.
☐	☐	6.- Bildotsak hortz zorrotzak zeuzkan.
☐	☐	7.- Otsoak bazkaltzeko garaian jango zuela esan zion bildotsari.
☐	☐	8.- Otsoa plantak egiten ari zen denbora guztian.
☐	☐	9.- Otsoaren ustez, haragi zimela zuen bildotsak.
☐	☐	10.- Azkenean, alde egitea lortu zuen bildotsak.

• • •

1A Hutsuneak bete

Hainbat aitzakia jarri dizkio otsoak bildotsari. Segidan irakurri ahal izango dituzu, baina hainbat hutsune bete beharko dituzu. Hona hemen:

hondatu, bidegabekeria, zikindu, bera

- 1.- Ura _____ diola bera edaten ari den bitartean.
- 2.- Nagusiagoa den bati gaizki erantzutea _____ handia dela.
- 3.- Duela sei hilabete bildotsaren amak gauza _____ egin ziola.
- 4.- Belazea _____ diola, bertan zegoen belara janaz.

1A Otsoaren aitzakiak eta bildotsaren erantzunak lotu

Bildotsak, berriz, erantzun egin die otsoaren aitzakiei. Lot itzazu bildotsak emandako erantzuna aurreko ariketako aitzakiei:

- a.- Ez zuela hortzik.
- b.- Ez zirela sei hilabete bete bera jaio zenetik.
- c.- Ibaiaren beheko aldean zegoela bera.
- d.- Ez ziola gaizki erantzun.

• • •

1A Bukaera egokiaren bila:**1. Otsoa eta bildotsa...**

- a. ibai batean bainatzen ari ziren
- b. elkarrekin iritsi ziren ibaira
- c. alde desberdinetatik iritsi ziren ibaira

2. Ibaira...

- a. ura edatera joan ziren biak
- b. bata edatera eta bestea bainatzera joan ziren
- c. hitz egitera joan ziren bi lagunak

3. Otsoak zera esan zuen lehenbizi...

- a. ura zikina zegoela
- b. uretan zikindu egin zela
- c. bildotsak zikindu ziola ura

4. Bildotsa(k), berriz...

- a. patxadaz erantzun zion otsoari
- b. ez zuen jakin zer erantzun
- c. otsoaren alde agertu zen

5. Bildotsaren erantzunaren aurrean...

- a. lasai geratu zen otsoa
- b. haserretu egin zen otsoa
- c. zimurrak atera zitzaizkion otsoari

6. Otsoaren esanetan...

- a. sei hilabete lehenago, gauza bera egin zion ardiak
- b. bildotsaren ama ezaguna du aspalditik
- c. duela sei hilabete gorabeherak izan zituen ahariarekin

7. Belazeari buruz, zera esan zuen otsoak...

- a. bertan zegoen belarra jan nahi zuela berak
- b. hondatuta zegoela belarra
- c. bildotsak jan ziola belarra

8. Bildotsak...

- a. hortz luzeak dauzkala aitortuko dio otsoari
- b. oraindik ez du hortzik
- c. aterata dauzka hortz guztiak

9. Une jakin batean...

- a. Plantak egiteari utziko dio otsoak
- b. landare batzuk utziko ditu otsoak ibai ondoan
- c. betiko mutu geratu zen otsoa

10. Alegiaren ikaskizuna zera da...

- a. gaiztoek ez dutela lekurik gure artean
- b. gaiztoak gezurtiak direla
- c. egia esatea komeni dela beti

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 46. orrialdera

Ariketak

1B Otso haragizalea

Alegiaren bukaera aldera, aitortu egiten du otsoak haragia gustuko duela eta horretarako, *haragizalea* dela adierazi du

Nola esango zenuke *-zale* atzizkia erabiliz:

1. - Mendia gustuko duen pertsona?
2. - Animaliak gustuko dituena?
3. - Neskak gustatzen zaizkiona?
4. - Mutilak gustuko dituena?
5. - Dirua pilatzea gustatzen zaiona?
6. - Euskara bihotzean duena?
7. - Beti egia esateko ohitura duena?
8. - Dena txukun eta garbi edukitzea
gustuko duena?
9. - Txistek gustuko dituena?
10. - Musika gustuko duena?

• • •

1A Ezaugarriak lotu

Otsoak bi adjektibo erabili ditu bildotsaren haragia deskribatzeko: *biguna* eta *samurra*. Saia zaitez hurrengo elementuak eta ezaugarriak behar bezala lotzen:

ELEMENTUA	EZAUGARRIA (ADJEKTIBOA)
1. Bakailaoa →	Gazia
2. Txokolatea	Motela
3. Harria	Gozoa
4. Zeta	Gogorra
5. Basamortua	Argia
6. Izozkia	Lehorra
7. Gauda	Leuna
8. Egunsentia	Iluna
9. Barraskiloa	Hotza
10. Erbia	Azkarra

2 Esaldiak osatu

*Nor bere aldetik
ez entzunarena eginez
arrazoiak entzunda
plantak egiteari
Diru-goseak*

Hurrengo esaldiotan aurkituko dituzun hutsuneak behar bezala betetzen saia zaitez aurreko esamoldeak erabiliz:

1. Mikelek, Josuneren esanari _____, bere ideiari eutsi eta aurrera jarraitzea erabaki zuen.
2. Mesedez, Josu, _____ utzi eta esadazu zein den zure benetako asmoa.
3. _____ bultzatu zuen Jazinto Mariaren dirua lapurtzera, ez besterik.
4. _____ iritsi ziren bi lagunak, nahiz eta elkarrekin etorriko zirela esan ziguten.
5. Nagusiak, langilearen _____, erabakia bertan behera uztea onartu zuen.

• • •

1B Alegiari beste bukaera bat eman

Hauxe da alegiari bukaera ematen dion esaldia:

Hau esanda, bildotsa harrapatu eta sabeleratu egin zuen.

Saia zaitez aldatzen eta, beraz, bukaera berri bat ematen istorioari. Hona hemen aukera batzuk:

- Bildotsak alde egitea lortu zuen
- Akordio batera iritsi ziren otsoa eta bildotsa
- Ardia azaldu zen
- ...

Hemen idatzi:

.....

.....

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 46. orrialdera

Etxeko eta kanpoko saguak

1A Herriko etxe eder batean bizi zen sagua kanpora irten zen **behin, zelai** eta **basoetan** zer gertatzen zen jakin nahi zuelako. Beste sagu bat aurkitu zuen, herria ezagutzen ez zuena eta basoan **hazitakoa**. Basoko saguak hone-la esan zion kanpokoari:

–Nire lagun berria, zatoz nirekin nire etxera.

Eskerrak emanez, herriko saguak basokoari **jarraitu** egin zion. **Eskaini** zion honek bazkaria. Agertu ziren mahaira **haritz-aleak, intxaurrak, hurrak, mizpirak, txermenak, aranak**, sagarrak eta zer ez?

–Adiskidea –esan zion herriko saguak– janaria **ugari** duzu, baina guztia hotza eta sabela berotzen ez duena. Zatoz orain nirekin herri barruko etxe aberats batera eta emango dizkizut janari gozoagoak, **koipe** eta **eztia, urdai** eta gazta, txorizoa eta **zezina**, gozoak eta... zer ez? **Handiki** bat naiz zure aldean.

Joan zen basoko sagua herrikoarekin. Sartu ziren etxe handi batean. Etxekoak despentsa edo jantokira eraman zuen basoko laguna. **Bizarrak** koipetu eta **musuak** ezti-turik jaten ari zirela, horra non **unerik** onenean katu lodi eta **arre** bat sartu zitzaien. Etxeko saguak ihes egin eta zulo batean gorde zuen burua. Basokoa ikaraturik zegoen, zer egin ez zekiela; ihes egin zuen, jarraitu zion katuak, **ukitu** zuen pixka bat **atzaparrekin**, baina zorionez ez zuen harrapatu. Katua atera zenean, etxeko sagua basokoaren bila joan zen eta lepotik odola zeriola aurkitu zuen, eta beldurrez, erdi isilik esan zion:

–Nola ez duzu ihes egin, nik bezala, katuaren **itzala** ikusi orduko? Kontuz ibili **hurrengorako**.

ARAN.- *Ciruela.* Prune.

ARRE.- *Pardola, gris.* Gris/e.

ATZAPAR.- *Garra.* Griffes.

BASO.- *Bosque.* Bois.

BEHIN.- *Una vez.* Une fois.

BIZAR.- *Bigote.* Moustache.

ESKAINI.- *Ofrecer.* Offrir.

EZTI.- *Miel.* Miel.

HANDIKI.- *Persona influyente.* Potentat.

HARITZ-ALE.- *Ezkur.* Bellota. Gland.

HAZI.- *Criar (se), crecer.* Grandir.

HUR.- *Avellana.* Noisette.

HURRENGO.- *Siguiente.* Suivant/e.

INTXAUR.- *Nuez.* Noix.

ITZAL.- *Sombra.* Ombre.

JARRAITU.- *Segi.* *Seguir.* Suivre.

KOIKE.- *Grasa.* Graisse.

MIZPIRA.- *Níspero.* Nèfle.

MUSU.- *Aurpegi.* *Cara, rostro.* Face.

TXERMEN.- *Udare.* *Pera.* Poire.

UGARI.- *Abundante.* Abondante.

UKITU.- *Tocar.* Toucher.

UNE.- *Momento.* Moment.

URDAI.- *Tocino.* Lard.

ZELAI.- *Belaze.* *Pradera, campo.* Prairie, champ.

ZEZIN.- *Cecina.* Viande séchée.

Abiatu ziren berriz jatera, eta hara non entzuten den atean giltzen **hotsa**: ihes egin zuen laster etxeokak; basokoa koipea zuen **eltze** batean zegoen. Ateratzen **ausartzen** ez zenez, han egon zen, gordeta. Giltza zeukan neskatxa batera eta bestera ibili zen gauzen bila eta zorionez, ez zen **heldu** basoko sagua zegoen **ontzira**, eta azkenean, alde egin zuen. Bueltatu zen etxeko sagua jantokira eta honela esan zion basokoari:

–Ez al dizut esan lehenago irteteko eta ihes egiteko berehala? Ni soldadu zaharra naiz, honelako **arriskueta**n urteak **igaro** dituen.

–Adiskidea, –erantzun zion basokoak– zuretzat janari gozoak. Ai nire mendi **lantzana**! Askoz hobea zara! Ez duzu han katurik, ez giltza duen andrerik. Nire basoan ezeren beldurrik gabe jaten dut. Zaude, zaude zu hemen bizarrak koipetzen, beti **auzitan**, bai katuarekin bai etxe-koekin. Agur; banoa ni nire basora. ■

Ikaskizuna: *Ipuin honek zenbat gauza on irakasten ote dizkigu? Bakoitzak jakin behar du duenaz konformatzen. Gauza handien bila edo goragoko lekuetara joan nahi duenak, nahikoa da buruko zorabioa jo eta galtzeko. Beldur eta kezka gabeko bizitza baketsua hobea da, betiko arrisku eta ikaran egotea baino. Ez da inoiz zorionekoa aberatsa dena eta asko duena. Basoko nekazarien sabela beteago dago arto, gaztaina eta sagarrekin, handiki bat eper, oilagor eta oilanda samurrekin baino, honek osasunik edo bakerik ez du eta hark bai.*

Hobe da gutxi eduki eta bakea: Ondasun askok beldurra dakar.

ABERATS. - *Rico/a*. Riche.
ABIATU. - *Dirigirse*. Se diriger.
ARRISKU. - *Peligro*. Danger.
ARTO. - *Maiz*. Maïs.
AUSARTU. - *Atreverse*. Oser.
AUZI. - *Disputa*. Dispute.
ELTZE. - *Olla*. Pot au feu.
EPER. - *Perdiz*. Perdrix.
GAZTAINA. - *Castaña*. Châtaigne.
HELDU. - *Iritsi*. Llegar. Arriver.
HOTS. - *Soinu*. Ruido. Bruit.
IGARO. - *Pasa*. Pasar. Passer.
IKARA. - *Beldurra*. Miedo. Peur.
KEZKA. - *Preocupación*. Souci.
LAZTAN. - *Maite*. Querido/a. Cher/chère.
NEKAZARI. - *Baserritar*. Labrador/a. Agriculteur/trice.
OILAGOR. - *Becada*. Bécasse.
OILANDA. - *Gallina joven*. Poularde.
ONTZI. - *Recipiente*. Récipient.
OSASUN. - *Salud*. Santé.
SABEL. - *Ventre*. Ventre.
ZORIONEKO. - *Afortunado/a*. Bienheureux/euse.

1B Esaldiak egiaztatu

Testuko hainbat esaldi ekarri ditugu hona. Irakurri eta saia zaitez aukeratzen kasu bakoitzean zein den emandako esaldiaren parekoa:

1.- *Handiki bat naiz zure aldean.*

- a.- Zu baino handiagoa naiz ni.
- b.- Zurekin konparatuta, ni aberatsa naiz.

2.- *Bizarrak koipetu eta musuak ezituz jaten ari zirela.*

- a.- Murrak zikinduta zuten momentuan.
- b.- Koipea eta ezitia jaten hasi baino lehen.

3.- *Nola ez duzu ihes egin, nik bezala, katuaren itzala ikusi orduko?*

- a.- Zergatik ez zara joan katuaren itzala ikusi bezain pronto?
- b.- Zergatik alde egin duzu katuaren itzala ikusitakoan?

4.- *Katua atera zenean, etxeko sagua basokoaren bila joan zen eta lepotik odola zeriola aurkitu zuen.*

- a.- Lepotik odola garbitzen.
- b.- Lepotik odola ateratzen zitzaioela.

5.- *Basokoa ikaraturik zegoen, zer egin ez zekiela.*

- a.- Basokoa beldurtuta zegoen ez zekielako zer egin.
- b.- Basokoa beldurtuta zegoenez, ez zekien zer egin.

6.- *Nire basoan ezeren beldurrik gabe jaten dut.*

- a.- Nire basoan denetatik jaten dut, beldurrik gabe.
- b.- Nire basoan patxadaz jaten dut.

7.- *Zaude, zaude zu hemen.*

- a.- Egon zaitez, gera zaitez hemen.
- b.- Zu hemen zaude.

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 44. orrialdera

8.- *Beldur eta kezka gabeko bizitza baketsua hobe da, betiko arrisku eta ikaran egotea baino.*

- a.- Hobe da bakean bizitzea beldurtuta baino.
- b.- Nahikoa da beldurrez bizitzea bakea lortzeko.

9.- *Ez da inoiz zorionekoa aberatsa dena eta asko duena.*

- a.- Zoriondu egin behar dugu aberatsa, gauza askoren jabe izatea lortu duelako.
- b.- Nekez izango da zorionsua gauza askoren jabe dena.

10.- *Basoko nekazarien sabela beteago dago arto, gaztaina eta sagarrekin, handiki bat eper, oilagor eta oilanda samurrekin baino.*

- a.- Nekazariak handikiak baino hobeto jaten du.
- b.- Handikiak nekazariak baino hobeto jaten du.

• • •

1A Argazkiak eta izenak lotu

Kontu asko aipatzen dira alegia honetan: fruituak, fruitu lehorrak, hegaztiak, hainbat janari... horregatik erabaki dugu horiek hona ekartzea, argazki bidez.

Izenak ere bertan aurkituko dituzu, baina lekuz kanpo. Jar itzazu nor bere lekuan.

Ariketak

1

2

3

4

14

Oilanda

Mizpira

5

Sagarra

Eztia

13

Intxaurra

Hurra

6

Olíoa

Txermena

Artoa

Gaztaina

Oilagorra

Ezkurra

Zezina

Arana

12

7

11

10

9

8

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 46. orrialdera

Lehoia, basurdea, zezena eta astoa

1B Lehoi jauna zaharra izateaz gain, gaixorik zegoen, **argalla** eta **aginte gabea**. **Hurbildu** zitzaion **basurdea** eta honela esan zion haserre:

–Adiskidea, ez zait ahaztu nola beti zuregandik **ihesi** ibili ohi nintzen gaztea zinenean: **estutasunean** egon nintzen ez gutxitan eta gogoan daukat nolako **zauria** egin zenidan, eta oinak **arinagoak** izan ez banitu, zure sabelean egongo nintzatekeela.

Hau esanda, **kosk egin** zion hortz gogorrekin lehoi argalari eta oraindik ere **elbarrituago** utzi zuen.

Heldu zen geroago zezena, eta honek ere **ebaki** handiak egin zizkion bere adarrekin.

Beranduago, asto bat agertu zen eta jo zuen atzeko hankaz **bekokian** eta bota zuen lurrera. Zaurituta eta odola alde guztietatik zeriola, honela esan zuen lehoiak negarrez:

–Hau **zorigabea**! Nire indar eta osasunaren **jabe** nintzenean, urte gutxiago nituenean, **abere** eta lau oineko guztiek **lotsaz** eta beldurrez begiratzen zidaten; nire aurrean egon ohi ziren **ikaratuta**. Nor **ausartzen** zen niri aurpegi-
ra begiratzen? Nire izenak **izua** sortzen zuen baso guztietan. Nire esku zegoen oso **sarri** beste animaliak harrapatu eta **irenstea**. Baina ni bihotz **bigunekoa** eta **errukiorra** nintzenez, bakean uzten nituen orain nire **aurka** daudenak. Ez nuen hiltzen nahi nuelako, baizik eta gosea **ase** eta bizi izateko. Bat baino gehiago atera ziren bizirik. Orain, berriz, **adore** eta aginte gabe ikusten nautenean, ezertarako gauza ez naizela, badirudi denak elkartu direla ni **eraso** eta **heriotzara** eramateko, nire **itzal** handiko izena galdurik gelditzen dela; eta esango da: “Asto gaizto batek lurrera bota eta **garaitu** zuen lehoi **harroa**”.■

Ikaskizuna: Ipuin honek **botere** handiko gizonen erakusten die **etorkizunari** begiratu behar diotela eta nola beti izan behar duten errukior eta bihotz bigunekoak, inori ezer txarrik egin gabe. Beldurra eta izua sartuaz ez dela **adiskiderik** egiten eta bai amodioz hartuaz: ez dagola lurtean oin **dardaratsu** gabeko tokirik; gorabehera asko dagola. Bada:

Egin alde z aurretik adiskideak **premia** orduetarako:
Ez da ezer aterako
harturik beldur-bideak.

- ABERE.**- Animalia. *Animal.* Animal.
ADISKIDE.- Laguna. *Amigo/a.* Ami/e.
ADORE.- *Ánimo, valor.* Courage.
AGINTE.- *Mando, autoridad.* Autorité.
ARGAL.- *Flaco/a.* Maigre.
ARIN.- *Ligero/a.* Léger/e.
ASE.- *Saciar (se).* (Se) rassasier.
AURKA.- *Contra.* Contre.
AUSARTU.- *Atreverse.* Oser.
BASURDE.- *Jabali.* Sanglier.
BEKOKI.- *Frente.* Front.
BIGUN.- *Blando/a.* Tendre.
BOTERE.- *Poder.* Pouvoir.
DARDARATSU.- *Tembloroso/a.* Tremblant/e.
EBAKI.- *Corte.* Coupure.
ELBARRITU.- *Quedar lisiado/a.* Devenir invalide.
ERASO.- *Atacar.* Attaquer.
ERRUKIOR.- *Compasivo/a.* Clément/e.
ESTUTASUNEAN.- *En apuros.* Dans l'embarras.
ETORKIZUN.- *Futuro.* Future.
GABE.- *Sin.* Sans.
GARAITU.- *Vencer.* Vaincre.
HARRO.- *Orguloso/a.* Orgueilleux/euse.
HERIOTZA.- *Muerte.* Mort.
HURBILDU.- *Acercarse.* S'approcher.
IHESI.- *Huyendo, escapando.* S'en allant.
IKARATUTA.- *Beldurtuta. Asustado/a.* Effrayé/e.
IRENTSI.- *Tragar.* Avaler.
ITZAL.- *Prestigio.* Prestige.
IZU.- *Ikara, beldurra. Miedo.* Peur.
JABE.- *Dueño/a.* Propriétaire.
KOSK EGIN.- *Morder.* Mordre.
LOTSA.- *Vergüenza.* Honte.
PREMIA.- *Necesidad.* Nécessité.
SARRI.- *Maiz, askotan. A menudo.* Fréquemment.
ZAURI.- *Herida.* Blessure.
ZORIGABE.- *Zoritxarra. Desgracia, desdicha.* Malheur.

1B Hasierak eta bukaerak lotu

Lot itzazu esaldi hauen hasierak eta bukaerak:

- 1.- Lehoi jauna zaharra zen ...
 - 2.- Basurdeak haserre esan zion lehoiari ...
 - 3.- Lehoia sasoiko zegoenean ...
 - 4.- Garai batean, lehoiaren izenak ...
 - 5.- Lehoiaren hitzetan, ez zuen hiltzen nahi zuelako ...
- a.- abere eta lau oineko guztiek lotsaz eta beldurrez begiratzen zioten.
 - b.- baizik eta gosea kendu eta bizi izateko.
 - c.- baita argala eta aginte gabea ere.
 - d.- ez zitziola ahaztu beti ihesi ibili ohi zela gaztea zenean.
 - e.- izua sortzen zuen baso guztietan.

• • •

1B Hutsuneak bete

Alegiako animalia bakoitzak lehoiari egin ziona aztertuko dugu orain. Lotu erabilitako gorputz-atala, ondorioak eta egilea (animalia):

ANIMALIA	ERABILITAKO GORPUTZ-ATALA	LEHOIARI EGINDAKOA
.....		
.....		
.....		
Astoa	Basurdea	Adarrak
Kosk egin dio	Hortzak	Zezena
Hankak	Ebakiak egin dizkio	Bota egin du

2 Animalien erasoa

Beste hainbat animaliaren erasoa aztertuko dugu orain. Lot itzazu orain emandako animaliak eta ekintzak. Kontuan izan aukera bat baino gehiago dagoela zenbait kasutan eta hainbat animaliak gauza bera egiten dutela:

ANIMALIA	EKINTZA
Txakurra	koska
Katua	
Sugea	atzamarkada
Erlea	
Oiloa	
Zaldia	mokokada
Zezena	
Lorua	
Hartza	ziztada/heldu
Arranoa	
Antzara	ostikada
Liztorra	
Lehoia	adarkada
Txerria	
Azeria	
Mandoa	haginkada
Astoa	
Eltxoa	hozkada

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 47. orrialdera

Enara eta beste txoriak

1B Enara eta beste hainbat txori mota nekazari batzuei begira zeuden, **soroetan liho-hazia ereiten** ari ziren bitartean. Honela esan zuen enarak:

–Nire lagunak, ez omen dakizue zertan ari diren **ereile** hauek: bada, zaudete lasai. Liho-hazia ereingo dute, lurra **burdinazko** zepiloaz pasa, **kardatu**, **garbatu**, **apaindu**, **errokari biltu** eta **hari** bihurtuta, gu harrapatzeko **sareak** egingo dituzte. Azkar ibili behar dugu: berandu dator **sendagarria**, **gaitzak** indarra hartzen badu. Har ezazue nire **aholkua**. Goazen guztiok bat-batean soroetara, **hazia** lurrera bota eta **aitzurlari** hauek alde egiten dutenean, jango dugu **ezarri** duten hazia: ez da liho-belarrik jaioko; ezingo dute sarerik egin ere. Hala gordeko ditugu geure buruak. Zenbat txori erori ote dira sareetan?

Bilduta zeuden beste txoriek barre egiten zioten eta hala xe esan:

–**Beldurtia**, **ikarakorra** eta **bihozgabea** zara, enara. **Etorkizun urrutian** eta beharbada inoiz gertatuko ez diren kontuek sortzen al dizute halako **larria**? Oso **burugorria** zara. Egin ezazu nahi duzuna; guk ez diogu geure buruari halako **atsekaberik** eman nahi.

–Ez? –esan zuen enarak– gogoratuko duzue noiz edo noiz. Hor konpon. Nik bakarrik ezin dut erein duten hazi guztia jan: ihes egingo dut soro eta **landetatik** etxeetara. **Habe** arteetan egingo ditut nire **habiak**; **haziko** ditut nire umeak; **irakatsiko** diet non bizi.

Hurrengo urtean ibai batean goitik behera eta behetik gora **hegaka** zebilela, **alboko** soroetan txori asko sareetan sartuta ikusi zituen enarak, irten nahi eta atera ezinda. Txori

- AHOLKU.**- *Consejo.* Conseil.
AITZURLARI.- *Labrador/a.* Cultivateur/trice.
ALBOKO.- *Ondoko. Adjunto/a, contiguo/a.* Contigu/e.
APAINDU.- *Adornar.* Décorer.
ATSEKABE.- *Pena, sufrimiento.* Peine.
BELDURTI.- *Miedoso/a.* Peureux/euse.
BIHOZGABE.- *Cruel, despiadado/a.* Cruel/elle.
BILDU.- *Enrollar.* Enrouler.
BURDINA.- *Hierro.* Fer.
BURUGOGOR.- *Egoskor. Testarudo/a.* Tête/e.
ENARA.- *Golondrina.* Hirondelle.
EREILE.- *Sembrador/a.* Semeur/euse.
EREIN.- *Sembrar.* Semer.
ERROKA.- *Rueca.* Quenouille.
ETORKIZUN URRUTI.- *Futuro lejano.* Future loin.
EZARRI.- *Poner, colocar.* Mettre, placer.
GAITZ.- *Daño, mal.* Mal.
GARBATU.- *Kolpeka txikitu. Agramar, majar.* Teiller.
HABE.- *Viga.* Colonne.
HABIA.- *Nido.* Nid.
HARI.- *Hilo.* Fil.
HAZI.- *Semilla/Educar.* Graine/Élever.
HEGAKA.- *Volando.* En volant.
IKARAKOR.- *Beldurti. Asustadizo/a.* Peureux/euse.
IRAKATSI.- *Enseñar.* Enseigner.
KARDATU.- *Cardar.* Carder.
LANDA.- *Campo.* Champ.
LARRI.- *Apuro, angustia.* Angoisse.
LIHO-HAZI.- *Semilla de lino.* Graine de lin.
SARE.- *Red.* Filet.
SENDAGARRI.- *Remedio.* Remède.
SORO.- *Prado.* Pré.

horien artean baziren **hormatxoriak**, **txepetxak**, **birigarroak**, **zozoak**, **txantxangorriak**, **mikak** eta **txirriskilak**. Ikusi zutenean enara han zebilela, libre, negarrez esan zuten:

–Ai! Enarak esandakoa sinetsi bagenu! Berak **igarri** zion zer gerta zitekeen. Bere esana egin bagenu, ez ginatekeen gaur **estutasun** honetan egongo. Galduak gara orain! ■

Ikaskizuna: *Ipuin honek esan nahi du ez dugula buru itxikoak izan behar, **jakintsuen** aholkuei jarraitu behar diegula; bestela, **damutu** egingo garela noiz edo noiz eta negar egingo dugula katea eta sareak **urratu** ezin ditugunean.*

Izan dadila aurrez begiratua, etorri ez dadin gero **bekatua**.

BEKATU.- Pecado. Péché.
BIRIGARRO.- Malviz. Grive.
DAMUTU.- Arrepentirse. Regretter.
ESTUTASUN.- Apuro. Angoisse.
HORMATXORI.- Txolarrea. Gorrión. Moineau.
IGARRI.- Notar. Noter.
JAKINTSU.- Sabio/a. Savant/e.
MIKA.- Mica. Pie.
TXANTXANGORRI.- Petirrojo. Rouge-gorge.
TXEPETX.- Chochín. Roitelet.
TXIRRISKILA.- Verderón. Verdier.
URRATU.- Puskatu. Romper. Casser.
ZOZO.- Mirlo. Merle.

1B Txoriak txori

Alegian aipatzen diren txori guztiak zerrenda honetara ekarri ditugu.

Enara
Birigarroa

Hormatxoria
Mika

Txantxangorria
Txepetxa

Txirriskila
Zozoa

Lot itzazu izenak eta argazkiak:

1A Galderei erantzun:

Alegiaren inguruko galdera hauei erantzun behar diezu:

1. Zertan ari ziren nekazariak soroan?

.....

2. Zer pentsatu zuen enarak?

.....

3. Zein izan zen beste txorien jarrera eta erantzuna?

.....

4. Zer erabaki zuen orduan enarak?

.....

5. Zer gertatu zitzairen beste txoriei?

.....

6. Zein da alegiaren ikaskizuna?

.....

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 47. orrialdera

Ur bila ari ziren igelak

Urmael batean bi igel **bizi dira**. Bero handia **egin du gaur**, ordea, eta lehortu **egin da**. Batera eta bestera **hasi dira** saltoka, bizileku berri baten bila. Halako batean, putzu handi eta sakon bat **ikusi dute** eta igeletako batek, asko pentsatu gabe, hara salto egitea proposatu dio besteari. Honek, ordea, han ere ura **lehortzen bada** atera ezinik **geratuko direla erantzun dio**, sakonegia **delako**.

zelai ✓
mando ✓
tresna ✓
lehortu ✓
karrika ✓
goibel ✓

✗ *Ezertan hasi baino lehen, har ezazu pentsatzeko tarte, egiten dugunak ondorioak izan ditzake eta.*

Azeria eta mahatsa

1.- Otsoa; 2.- Hartza; 3.- Orkatza; 4.- Trikua; 5.- Katagorria; 6.- Azeria; 7.- Basurdea; 8.- Azkonarra; 9.- Erbinudea; 10.- Zapoa; 11.- Behorra; 12.- Txantxangorria; 13.- Ardi latxa; 14.- Betizua

Euliak

-t(z)eko zorian egon

1.- Aurreko txirindularia helmugara iristeko zorian dago.
Atzeko txirindularia helmugara iristeko zorian dago.
2.- Uretara erortzeko zorian dago.
3.- Autobusetik erortzeko zorian dago.

4.- Izozkia jateko zorian dago
5.- Olatua lehertzeko zorian dago.
6.- Euria egiteko zorian dago.

Astoa eta mandoa

Zama handia

Gose: Kirola egin ondoren, gose handia izaten dut.

Logale: Haur honek logale handia du. Sar dezagun lehenbailehen ohean!

Neke: Ebakuntza egin didate eta oraindik, besteak beste, neke handia sumatzen dut.

Lotsa: Jendaurrean hitz egiteak lotsa handia ematen dit.

Poz: Poza handia eman didazu hain garaiz etorrita.

Borondate: Borondate handia du. Hala ere, ez da emaitza onik lortzen.

Presa: Kendu paretik! Presa handia dugu eta!

Grazia: Grazia handiko bertsolaria da.

Intentzio: Gazte-talde horrek ez du batere intentzio onik.

Gogo: Gogo handiz heldu dio ikasturte berriari.

Eltxoa eta zezena

- 1.- KONTURATU
- 2.- GOGORATU
- 3.- KONTURATU
- 4.- GOGORATU
- 5.- KONTURATU

adarrak, ugaztuna,
belarjalea, pisutsua,
indartsua, beldurgarria,
buztana, sendoa

arina, intsektua, txikia,
odol xurgatzailea,
eztena, hegalak

• • •

Txakurra eta barraskiloa

Lotsagabea	<i>Sinvergüenza</i> , Voyou
Burugabea	<i>Insensato/a</i> , Insensé/e
Arduragabea	<i>Irresponsable</i> , Irresponsable
Errugabea	<i>Inocente</i> , Innocent/e
Axolagabea	<i>Despreocupado/a</i> , Insouciant/e
Ganoragabea	<i>Insustancial</i> , <i>sin fundamento</i> , Insustantiel/lle

Ustekabea: *sorpresa*, surprise
Nahigabea: *pena*, peine, affliction

• • •

Dortoka eta erbia

Erakutsi-a-azaldu

Sarritan-b-askotan

Ahalegintzea-a-saiatzea

Berezko gaitasuna-d-norberak duen gaitasuna

Gehiegi-c-larregi

Alegiak azaltzen du
askotan saiatzea hobe
dela norberak duen
gaitasunaz larregi
fidatzea baino.

• • •

Lehoi zaharra eta azeria

1.- Haitzulo batean sartzea. 2.- Animaliei eraso egin eta jateko. 3.- Gaixoaren plantak eginda.

Otsoa eta bildotsa

Esaldiak egiaztatu

1.- EGIA; 2.- EGIA; 3.- GEZURRA; 4.- EGIA; 5.- EGIA;
6.- GEZURRA; 7.- GEZURRA; 8.- EGIA; 9.- GEZURRA;
10.- GEZURRA

Hutsuneak bete

1.- zikindu / 2.- bidegabekeria / 3.- bera / 4.- hondatu

Otsoaren aitzakiak eta bildotsaren erantzunak lotu

a.- 4 / b.- 3 / c.- 1 / d.- 2

Bukaera egokiaren bila:

1. c / 2. a / 3. c / 4. a / 5. b / 6. a / 7. c / 8. b / 9. a / 10. b

Otso haragizalea

1.- mendizalea / 2.- animaliazalea / 3.- neskazalea /
4.- mutilzalea / 5.- diruzalea / 6.- euskaltzalea /
7.- egiazalea / 8.- garbizalea / 9.- txistezalea /
10.- musikazalea

Ezaugarriak lotu**ELEMENTUA**

1. Bakailaoa
2. Txokolatea
3. Harria
4. Zeta
5. Basamortua
6. Izozkia
7. Ilunabarra
8. Egunsentia
9. Barraskiloa
10. Erbia

EZAUGARRIA (ADJEKTIBOA)

- Gazia
Gozoa
Gogorra
Leuna
Lehorra
Hotza
Iluna
Argia
Motela
Azkarra

Esaldiak osatu

- 1.- ez entzunarena eginez; 2.- plantak egiteari;
3.- Diru-goseak; 4.- Nor bere aldetik;
5.- arrazoia entzunda

Etxeko eta kanpoko saguak

Esaldiak egiaztatu

1.- b / 2.- a / 3.- a / 4.- b / 5.- b / 6.- b / 7.- a / 8.- a / 9.- b / 10.- a

Argazkiak eta izenak lotu

1.- Zezina	8.- Ezkurra
2.- Txermenena	9.- Olioia
3.- Sagarra	10.- Hurra
4.- Gaztaina	11.- Mizpira
5.- Artoa	12.- Intxaurra
6.- Oilagorra	13.- Arana
7.- Oilanda	14.- Eztia

Hasierak eta bukaerak lotu

1.- c / 2.- d / 3.- a / 4.- e / 5.- b

Lehoia, basurdea, zezena eta astoa

Hutsuneak bete

ANIMALIA	ERABILITAKO GORPUTZ-ATALA	LEHOIARI EGINDAKOA
Basurdea	Hortzak	Kosk egin dio
Zezena	Adarrak	Ebakiak egin dizkio
Astoa	Hankak	Bota egin du

Animalien erasoa

Txakurra: koska/haginkada/hozkada/atzamarkada

Katua: atzamarkada

Sugea: heldu/hozkada/haginkada

Erlea: heldu/ziztada

Oiloa: mokokada

Zaldia: ostikada

Zezena: adarkada

Loroa: mokokada

Hartza: atzamarkada

Arranoa: mokokada

Antzara: mokokada

Liztorra: heldu/ziztada

Lehoia: atzamarkada/koska/haginkada/hozkada

Txerria: koska/haginkada/hozkada

Azeria: koska/haginkada/hozkada/atzamarkada

Mandoa: ostikada

Astoa: ostikada

Eltxo: heldu/ziztada

Enara eta beste txoriak

Txoriak txori

Hormatxoria

Txepetxa

Zozoa

Birigarroa

Txantxangorria

Txirriskila

Mika

Enara

Galderei erantzun:

1. Liho-hazia ereiten ari ziren.
2. Hazia jan behar zutela saserik ez egiteko.
3. Ez zioten kasurik egin enarari.
4. Ihes egitea eta etxeetan egitea bere habia.
5. Sareetan harrapatuta geratu zirela.
6. Aurrea hartu behar zaiela gertakariei, gero beranduegi izan ez dadin.

HADE

www.ikasbil.net
atarian, ariketak on-line

Alegiak

Ur bila ari ziren igelak
Azeria eta mahatsa
Euliak
Astoa eta mandoa
Eltxoa eta zezena
Txakurra eta barraskiloa
Dortoka eta erbia
Lehoi zaharra eta azeria
Otsoa eta bildotsa
Etxeko eta kanpoko saguak
Lehoia, basurdea, zezena eta astoa
Enara eta beste txoriak

